

OSZTÁLYOZÁS

Egy tezausz és az ETO összekapcsolása

Lengyelországban a színesfémekre kidolgozott tezausz (terjedelme: 3543 deszkriptor és 1335 tiltott szó) egyes deszkriptoraihoz hozzárendelték a megfelelő ETO-jelzeteket. A vállalkozást – a tezausz A–D betűivel kezdődő deszkriptorainak alapul vételével – részletesen értékelték. Az 529 deszkriptornak összesen 673 ETO-jelzet felelt meg. (Több megfelelés esetén az egyes deszkriptoroknál megjelölték az elsősorban alkalmas ETO-jelzetet).

Az értékelés eredményeit az alábbi táblázatok mutatják:

1. Milyen ETO-jelzetek feleltek meg az egyes deszkriptoroknak?

egyszerűek	370 esetben	54,97%
kiterjesztettek	87 esetben	12,93%
összetettek	95 esetben	14,12%
korlátozottan közös alosztást tartalmazók	87 esetben	12,93%
közös alosztást tartalmazók	34 esetben	5,05%

2. Milyen volt az egyes ETO-alosztályok részesedése a deszkriptoroknak való megfelelésben?

541/547	177 esetben	26,30%
62	164 esetben	24,37%
661/668	83 esetben	12,33%
53	75 esetben	11,15%
548/549	39 esetben	5,79%
669	37 esetben	5,50%
egyéb alosztályok	98 esetben	14,56%

3. Egy deszkriptort hány ETO jelzettel lehetett kifejezni?

382 deszkriptort	1 ETO-jelzettel	72,21%
81 deszkriptort	2 ETO-jelzettel	15,36%
26 deszkriptort	3 ETO-jelzettel	4,94%
8 deszkriptort	4 ETO-jelzettel	1,53%
2 deszkriptort	5 ETO-jelzettel	0,38%
2 deszkriptort	6 ETO-jelzettel	0,38%
28 deszkriptort	ETO-jelzettel nem lehetett kifejezni	5,20%

probléma igen bonyolultnak bizonyult és túl is terjedt a szakértői csoport feladatkörén. A CCITT (Comité Consultatif International Télégraphique et Téléphonique = Nemzetközi Táviró- és Távbeszélő Tanácsadó Bizottság) szintén foglalkozik a témával. Érdekes tapasztalat, hogy egy telefonvonal kilométerenkénti bérleti díja ugrásszerűen (kb. 3–6-szorosan) megnő, ha országhatárt lép át. Ha a nyugat-európai árakat az USA-val vetjük össze, utóbbinál a vonalköltségek csak nagyjából egy-nyelcadát teszik ki az európaiaknak. Nem lehetetlen, hogy a távközlési műholdak alkalmazása a kommunikációs költségeket jelentős mértékben csökkenteni fogja.

Ha az Európában ma még kevésbé elterjedt, tárcsázással létrehozható összeköttetésen alapuló információs hálózat költségeit vizsgáljuk, az utóbbi számottevően időigényesebb volta miatt a keresésenkénti költség valamelyest növekszik. Úgy tűnik, hogy amíg a kétféle vonalhasználat tarifái közt nincs jelentős különbség, a kétféle keresés költségei sem térnek el lényegesen egymástól.

A vizsgálat első szakaszának tapasztalatai szerint tudományos és műszaki információs hálózatok általános elterjedése Európában a 80-as évek közepére várhatók. Valószínű azonban, hogy míg az óriási (és ezért gazdaságos) amerikai hálózatok technikai részei átvihetők Európára, addig gazdaságossági számításai aligha, legalábbis a jelenlegi távközlési tarifák mellett.

Az európai hálózat kialakíthatóságáig terjedő időre négy alternatív javaslat:

1. átengedni a feladat megoldását üzleti vállalkozásoknak;
2. létrehozni a tudományos és műszaki információs rendszerek fenntartóinak konzorciumát valamely nemzeti vagy nemzetközi hatóság koordinálása alatt;
3. felhasználni a meglévő kísérleti hálózatokat;
4. koordinálni és a kívánt irányba fejleszteni a meglévő, ill. tervezett hálózatokat.

(Feltehetően a legutóbbi az optimális megoldás, amely a két előző alternatívával kombinálva is létrejöhet.)

Az első alternatíva kivételével az összes többi a jelenleginél nagyobb aktivitást és néhány probléma sürgős megoldását igényli (pl. műszaki kompatibilitás biztosítása, a hálózat csomópontjainak megfelelő megválasztása, az optimális bonyolultsági fok meghatározása).

[Tidskrift för Dokumentation, 31. k. 1. sz. 1975. p. 8–18.]

Sárdy Péter

* * *

4. Milyen mértékben volt azonos az ETO-jelzések nyelvi kifejezése az egyes deszkriptorokkal?

- 230 esetben azonosnak bizonyult,
 112 esetben fordult elő szinonima vagy egészen közeli kifejezés,
 2 esetben azonos volt egy tiltott szóval,
 67 esetben általánosabb kifejezés volt,
 46 esetben szűkebb kifejezés volt,
 67 esetben az ETO-jelzet kifejezése tematikailag csak részben egyezett a deszkriptorral.

A vállalkozásnak, azon túl, hogy újabb adalékokat nyújt a kétféle információkereső nyelv megfelelésének mértékére, gyakorlati haszna is van. Lengyelországban ui. az ETO az általánosan kötelező információkereső nyelv, a különböző intézmény- és hálózatközi szolgáltatások közös nyelve, s így minden tájékoztatósi intézménynek szükségképpen „két nyelven kell beszélnie”. A dokumentumok tartalmának kétféle kifejezését – bizonyította a gyakorlat – az összeházasított tezausz és ETO 45%-kal gyorsította meg.

[Aktualne Problemy Informacii i Dokumentacii, 20. k. 3. sz. 1975. p. 3–11.]

Futala Tibor

* * *

Az értelmező szótárak és a tezausz készítés

A tezausz készítés egyik legnehezebb mozzanata az egyes szavak közötti értelmi összefüggések objektív megállapítása, illetve az összefüggések jellegének és erejének meghatározása. E célból a kutatók mind gyakrabban fordulnak a szövegek disztributív-statisztikai elemzéséhez. Ám ennek a módszernek egy sor hátránya van. Munkaigényes és csak a szintagmatikus összefüggések kimutatására alkalmas.

E nehézségeket vagy legalábbis java részüket elkerülendő, ilyenkor célszerű az értelmező szótárakat igénybe vennünk. Ezek ui. azon túl, hogy feltűntetik a paradigmatiszus összefüggéseket is, rendelkeznek az áttekinthetőség nem lebecsülendő, munkát csökkentő előnyével.

Igaz ugyan, hogy az értelmező szótárak – és ezért becsülik le őket a kutatók ebből a szempontból – szerzőjük szubjektív ismeretei szerint tartalmazzák az összefüggéseket, de hát az elemzett szövegek sem kevésbé szubjektívek, és több szótár egyidejű használata lehetőséget ad a szubjektivitás fokának csökkentésére.

Az értelmező szótárak különösen az egymással rokonságban álló absztrakt fogalmak közötti összefüggések meghatározására alkalmasak, minthogy más, közeli jelentéstartalmú fogalmakkal írják le, értelmezik őket. Ezért

joggal feltételezhető, hogyha valamely fogalmat több értelmező szótárban legtöbbször ugyanazokkal a rokonfogalmakkal értelmezzük, nagyfokú az értelmezett szó és az értelmezők közötti összefüggés. És megfordítva: az értelmezésre ritkán és esetlegesen használt fogalmak a köztük és az értelmezett szó közötti lazább összefüggést sejtetik.

Nyolc orosz nyelvű rokonfogalom (*müszl', ponjatie, ideja, szoznanie, um, razum, müslenie, mnenie*) értelmi összefüggéseiről, azok intenzitásáról öt orosz értelmező szótár (a Dal', az Ozsegov, az Usakov-féle, valamint a 4 és a 17 kötetes akadémiai szótár) 40 vonatkozó szócikének elemzése az alábbi képet adja:

	Ponjatie	Ideja	Szoznanie	Um	Razum	Müslenie	Mnenie
Müszl'	13	12	11	9	9	6	4
Ponjatie		8	8	2	4	3	3
Ideja			5	2	3	4	1
Szoznanie				8	7	5	1
Um					10	1	2
Razum						2	3
Müslenie							0
Mnenie							

Az adott szócsoport kulcsszava az – *a müszl'* –, amelyik a legtöbb összefüggéssel (36-tal) szerepel. A táblázatban az egyes fogalmak közötti értelmi összefüggés erősségét az együttes előfordulások *menyisége* adja meg. Ezeknek az adatoknak a birtokában grafikailag is könnyen ábrázolhatjuk az adott szócsoport tezauszának szerkezetét.

[Naucsno-Technicseszka Informacija, 2. Szer. 9. sz. 1975. p. 22–23.]

Futala Tibor

* * *

OKTATÁS

A SZIT-et igénylő felhasználók oktatásának módszerei az Egyesült Államokban

Az elmúlt három évben az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériumának hatáskörébe tartozó szakterületeken széles körben alkalmazták a *Szelektív Információterjesztés – SZIT (Selective Dissemination of Information – SDI)* rendszerét. A rendszer szolgáltatásait igénybe vevő több ezer felhasználó az e célból szervezett tanfolyamokon megismerkedett a különböző felépítésű adatbázisokkal, s azok felhasználásának módszereivel.

*